

Nowy raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka dot. uchodźców, którzy doświadczyli zbrodni międzynarodowych

2024-06-20

Zapraszamy do zapoznania się z raportem [„W poszukiwaniu sprawiedliwości. Prawa osób, które doświadczyły naruszeń międzynarodowego prawa w czasie agresji Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie”](#).

Raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (HFPC) przedstawia historie uchodźców z Ukrainy, którzy doświadczyli naruszeń prawa międzynarodowego, w tym tortur, nieludzkiego oraz poniżającego traktowania, prześladowań, przemocy seksualnej czy wymuszonych zaginięć. Dokument zawiera również rekomendacje skierowane przede wszystkim do polskich władz, proponujące działania, które mogą usprawnić ściganie zbrodni międzynarodowych i wsparcie dla ofiar i ocalałych.

Od czasu pełnowymiarowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę 24 lutego 2022 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), inne organizacje międzynarodowe i grupy społeczeństwa obywatelskiego dokumentują naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego (MPH) i międzynarodowego prawa praw człowieka (MPPCz) dokonywane podczas tego konfliktu zbrojnego.

Fundacja włączyła się w proces dokumentowania, by wesprzeć międzynarodowe i krajowe mechanizmy sprawiedliwości, w tym postępowania karne prowadzone przeciwko sprawcom zbrodni międzynarodowych i zapewnienie reparacji dla osób, które doświadczyły tych zbrodni, włączając w to odszkodowanie i zadośćuczynienie za poniesione szkody i krzywdy moralne.

W okresie od sierpnia 2022 r. do grudnia 2023 r. pracownicy HFPC rozmawiali z ponad 1800 uchodźcami. Efektem tych rozmów było przeprowadzenie 105 pogłębionych wywiadów z osobami, które były bezpośrednimi świadkami lub doświadczyły naruszeń MPH i MPPCz. Raport zawiera przegląd tych naruszeń, poświęcając szczególną uwagę sytuacji na terenach okupowanych przez siły Federacji Rosyjskiej (skąd pochodziło ponad 70% rozmówców HFPC).

Federacja Rosyjska jako agresor, którego siły zbrojne są sprawcą większości udokumentowanych naruszeń, jest odpowiedzialna za ich zaprzestanie oraz naprawienie wyrządzonych krzywd i szkód. Wobec braku takiej woli ze strony Rosji, Ukraina, przy wsparciu innych państw, powinna dążyć do zapewnienia przestrzegania praw wszystkich ofiar i ocalałych, w tym dostępu do wymiaru sprawiedliwości i reparacji.

W opinii zawartej w raporcie HFPC przekonuje, że polskie władze mogą wesprzeć te działania poprzez:

- **Utworzenie stałego zespołu w Prokuraturze Krajowej zajmującego się ściganie zbrodni międzynarodowych.**

Taki zespół powinien działać w ramach wypracowanej strategii ścigania zbrodni międzynarodowych oraz mieć zapewnione odpowiednie środki w celu podwyższania swoich kompetencji i stworzenia zaplecza technicznego do prowadzenia działań śledczych, w tym kontaktu z osobami pokrzywdzonymi i świadkami zbrodni międzynarodowych wśród uchodźców, a także odpowiedniego wsparcia dla tych osób, w tym dostępu do pomocy psychologicznej.

- **Przeprowadzenie przez Ministerstwo Sprawiedliwości analizy systemu prawnego pod kątem rozpatrywania zbrodni międzynarodowych przed polskimi sądami.**

Polska jako kraj zobowiązany do respektowania zasady rządów prawa, a także jako państwo graniczące z Ukrainą i przyjmujące dużą liczbę ukraińskich uchodźców, ma wyjątkową możliwość wspierania dostępu do wymiaru sprawiedliwości wśród osób dotkniętych zbrodniami międzynarodowymi. Biorąc pod uwagę skalę popełnionych zbrodni i wyzwania, jakie stoją przed ukraińskim wymiarem sprawiedliwości, wykonywanie uniwersalnej jurysdykcji przez inne kraje jest bardzo istotne.

- **Opracowanie wytycznych dla urzędów państwowych celu zapewnienia kompleksowego wsparcia dla osób pokrzywdzonych w wyniku naruszeń MPH i MPPCz.**

Polska może wypełnić swoje międzynarodowe zobowiązania² poprzez zadbanie o to, aby uchodźcy, którzy doświadczyli poważnych przestępstw, byli identyfikowani przez odpowiednie władze i instytucje oraz mieli dostęp do kompleksowego wsparcia (usług medycznych, psychologicznych, prawnych i społecznych). Spośród 1 miliona uchodźców w Polsce zatrudnionych jest około 50%, a według ostatniego raportu UNHCR i Deloitte uchodźcy wnoszą ponad 1% do polskiego PKB.³ Część z nich nadal zmaga się jednak z wieloma trudnościami i potrzebuje specjalistycznej pomocy – w tym m.in. osoby, które doświadczyły naruszeń prawa międzynarodowego takich jak tortury, przemoc seksualna czy wymuszone zaginięcia bliskiej osoby. Wiele z nich może cierpieć z powodu następstw psychologicznych wpływających na ich zdolność do pracy i codziennego funkcjonowania lub mieć trudności z pokryciem kosztów leczenia związanych z obrażeniami fizycznymi, których doznali. Takie osoby nie są w stanie w najbliższej przyszłości powrócić do swoich domów.

- **Utworzenie komisji składającej się z przedstawicieli odpowiednich ministerstw, prokuratury, ekspertów w zakresie prawa międzynarodowego, a także organizacji pozarządowych.**

Prace takiej komisji mogą zapewnić stałą formułę współpracy i skuteczną wymianę informacji związanych z zapewnieniem ochrony międzynarodowej dla ofiar i ocalałych, ściganiem zbrodni międzynarodowych i dostępem do kompleksowego wsparcia.

Jednocześnie informacje zawarte w raporcie dowodzą, że skuteczne zagwarantowanie praw

ocalałych wymaga również zaangażowania społeczności międzynarodowej. Zdaniem HFPC kontynuacja pomocy finansowej i technicznej dla Ukrainy jest niezbędna w celu wsparcia kompleksowego rozliczenia zbrodni międzynarodowych. We współpracy z władzami w Ukrainie, instytucjami międzynarodowymi i organizacjami pozarządowymi należy zagwarantować wsparcie inicjatyw mających na celu zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości i programów reparacji dla osób, w tym uchodźców, dotkniętych zbrodniami prawa międzynarodowego popełnionymi w związku z agresją Rosji na Ukrainę.

Raport: [W poszukiwaniu sprawiedliwości. Prawa osób, które doświadczyły naruszeń międzynarodowego prawa w czasie agresji Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie.](#) (2.95 MB, PDF)